

Ivor Altaras Penda*
Igor Horvat**

METAMORFOZA POJAVNIH OBLIKA MOĆI U MEĐUNARODNOJ POLITICI – KINA I EKONOMSKI INTERES

Sažetak

Cilj je rada uvidjeti koji su pojavni oblici moći, kako se ti oblici s vremenom mijenjaju i isprepliću te što na to utječe. Analiza je rađena na primjeru Kine, točnije, kroz rad je prikazano kako Kina koristi pojedine oblike moći kao autoritarni politički sustav na čelu s Komunističkom partijom. Kroz rad nastoji se steći uvid i objasniti zašto se Kina oslanja na upotrebu oštre moći i kako je sve to povezano zajedničkim nazivnikom, ekonomskim interesom. U radu autori preispituju je li upravo politički ustroj Kine, kao i politički ustroj Zapada, komparativna prednost ili mana Kine u pogledu mogućnosti projekcije njezine moći (u kojem god obliku) te posljedično, kako to utječe na globalnu raspodjelu moći. U tu svrhu, u radu se daje pregled temeljnih pojava oblika moći: tvrde, meke i oštre moći te se zatim daje pregled tipičnih strategija Kine kojima ona projicira svoju moć. Naglasak je stavljen na meku i oštru moć, a nastoji se objasniti i uloga ekonomskog interesa. Kina, kao autoritarna država, izgrađena na temelju tzv. socijalizma s kineskim karakteristikama zadnjih desetljeća bilježi rapidan i konstantan ekonomski rast koji postaje glavno sredstvo i cilj njezinih djelovanja. Polako se, ali sigurno uzdiže na međunarodnom planu iskazujući sve jasnije tendencije preuzimanja primata geopolitičkog poretka svijeta, a njezin inovativan način projekcije moći koristi tradicionalne elemente, poput primjerice ratne strategije koju je iznio Sun Tzu, i asimetriju političkih sustava čime otvara vrata preraspodjeli moći u svijetu.

Ključne riječi: tvrda moć, meka moć, oštra moć, transformacija moći, Kina, ekonomski interes

1. Uvod

U pojmovnom obliku, moć je tema brojnih rasprava vezanih uz međunarodne odnose te se može definirati na različite načine – kao cilj, sredstvo, utjecaj ili sposobnost države. Prema političkim realistima, države su ograničene upravo odnosima moći koji vla-

* Izv. prof. dr. sc. Ivor Altaras, Libertas međunarodno sveučilište, ialtaras@libertas.hr.

** Igor Horvat, mag. int. rel. et dipl., Libertas međunarodno sveučilište, ihorvat@student.libertas.hr.

daju u međunarodnim odnosima, a ne primjerice moralnim načelima. Bez obzira na to gleda li se na moć kao na cilj, sredstvo, utjecaj ili sposobnost države, generalna podjela moći koju je zagovarao Joseph Nye dijeli moć na dva oblika – tvrdu i meku moć.

Tvrda moć kao koncept temeljen na vojnoj, ekonomskoj i političkoj snazi gubi primat u suvremenom međunarodnom poretku te se time otvara prostor mekoj moći. Iako je u teoriji jasna distinkcija između tvrde i meke moći, u praksi se često puta događa da to razlikovanje nije toliko jasno. Fuzijom elemenata tvrde i meke moći dolazi se do pojma oštre moći koja u posljednje vrijeme zaokuplja sve više pažnje analitičara međunarodnih odnosa. Ostvarenje interesa pojedinog aktera u međunarodnim odnosima ovisi o međunarodnom političkom sustavu koji određuje što je, a što nije prihvaćeno kao sredstvo ostvarenja tih interesa (*mainstream*). Ipak, ponajviše ovisi o političkom sustavu zemlje koja nastoji projicirati svoju moć te o načinima primjene pojedinog tipa moći. Tako među ostalim nastaje razlika između onih zemalja koje pripadaju liberalnoj demokraciji i onih koje joj ne pripadaju. Upravo zbog toga autori rada odabrali su Kinu za analizu i prikaz transformacije tipova moći, s fokusom na meku i oštru moć. Kina je, naime, autoritarna država sa socijalističkim političkim uređenjem, no specifičnost Kine leži u činjenici da je razvila tzv. socijalizam s kineskim karakteristikama. To je zapravo program kojim se usvajaju elementi tržišne ekonomije s ciljem poticanja rasta, primarno korištenjem stranih ulaganja i povećanjem produktivnosti, dok u isto vrijeme Komunistička partija Kine zadržava svoj monopol nad političkom moći. Između ostalog, zavaljujući i opisanome Kina unazad tridesetak godina ostvaruje nikad zabilježene stope rasta, razvijajući pritom inovativne načine projekcije svoje moći. Cilj je rada prikazati kako Kina, vođena ekonomskim interesima, koristeći tradicionalne strategije, globalizaciju te svoje, kao i političko uređenje Zapada, prilagođava postojeće oblike moći i stvara nove. Autori također nastoje objasniti kako Kina primjenom elemenata meke i oštre moći nastoji ojačati svoj položaj u međunarodnom sustavu.

U prvom se dijelu rada daje pregled glavnih oblika moći općenito te se zatim, u drugom dijelu, nastoji na primjeru Kine objasniti kako korištenjem raznih taktika Kina projicira svoju moć, kakva je uloga ekonomskog interesa pritom i kako Kina koristi asimetričnost političkih sustava u svoju korist.

2. Metamorfoza moći u međunarodnoj politici

Postepenim promjenama u karakteru međunarodnih odnosa, od Westfalskog mira preko Bečkog kongresa, pa sve do formiranja Lige naroda i Ujedinjenih naroda, stvorena su dva ključna elementa suvremenog međunarodnog poretka. S jedne strane stoji suverena, samostalna i neovisna država kao prvi element, a s druge strane stoji međunarodno društvo stvoreno skupom procesa čija se ukupnost naziva globalizacijom,

kao drugi element. Ta su dva elementa zapravo u opreci, jer s jedne strane nema više vlasti od državne vlasti, ne postoji neki svjetski Levijatan koji bi izbavio države iz Hobbesovog prirodnog stanja, a s druge strane, sve su države međusobno povezane i, u većoj ili manjoj mjeri, međuovisne. Suradnja je nužna ako je napredak postavljen kao cilj, a taj je napredak moguć prvenstveno kroz trgovinsku razmjenu. Navedeno upućuje na zaključak da države ipak nisu posve slobodne u svojim djelovanjima, iako na to imaju puno pravo.

Tvrda moć ili čvrsta moć, *hard power*, prisutna je od samih početaka države te se stoga u tom kontekstu na nju može gledati kao na tradicionalni oblik moći. Manifestira se oružanim sredstvima prisile, vojne intervencije, prisilnom diplomacijom i, u novije doba, ekonomskim sredstvima prisile (ekonomskim sankcijama), odnosno oslanja se na navedeno za ostvarenje svojih ciljeva (Wagner, 2014). Međutim, iako tradicionalan oblik moći, tvrda moć prošla je određene transformacije svojih pojavnih oblika, primjerice, kao što je navedeno, s vremenom se razvila ekonomska dimenzija tvrde moći. Kada bi se za primjer uzela oružana sila (rat), no bez namjere da se podrobnije ulazi u kompleksnost tematike pravednosti rata, već da samo posluži kao ilustrativni prikaz postupne promjene poimanja dopustivosti sredstava i vrsta moći u ostvarenju državnih ciljeva, još je Hugo Grotius kao intelektualni velikan starog međunarodnog poretka tvrdio da je rat instrument ispravnosti, točnije rat smatra legitimnim instrumentom za kojim se poseže kada sudovi zakažu. Mnogi su mislioci prije i poslije njega razvijali teoriju pravednog rata, poput Sv. Augustina, Tome Akvinskoga, Michaela Walzera i bavili se pitanjem dopustivosti rata. Prekretnica u poimanju dopustivosti ratovanja svakako je napravljena Pariškim paktom iz 1928., kojim je prvi put rat kao sredstvo državne politike zabranjen, doduše samo za države potpisnice pakta. Apolutna zabrana uvedena je Poveljom Ujedinjenih naroda koja sadrži odredbu o zabrani jednostrane upotrebe sile od strane država (osim u samoobrani) (Lapaš, 2016). To je omogućilo da na dodatnoj važnosti dobiju neki postojeći oblici moći koji dotad nisu bili u prvom planu ili da se pojave novi. Tako je meka moć, oblik moći koju je definirao Joseph Nye 1990. kao sposobnost uvjeravanja drugih da žele što vi želite, postala vrlo važna jer se njome donekle izbjegava potreba za korištenjem sredstava tvrde moći koja podrazumijevaju neki vid prijetnje, prisile ili zastrašivanja, oružane ili ekonomske, a nisu lako prihvatljiva ni primjenjiva kao nekad.

Glavna ideja koja stoji iza pojma meke moći zapravo je širenje utjecaja određene države na način da se prihvaća njezin sustav vrijednosti poboljšanjem imidža i percepcije te države u očima drugih. Općeprihvaćeni načini širenja meke moći jesu širenje kulturnog i duhovnog utjecaja, vrijednosnog sustava određenog naroda itd. Meka moć zapravo nagoni druge da postupaju shodno željama i planu države koja je projicira, subjektivnog je karaktera (što znači da ovisi o vrijednosnom sustavu onoga na koga se projicira), a taktike kojima se pritom koristi, kao što je već spomenuto,

ne uključuju oružanu prijetnju ili ekonomske sankcije. Nye (2004) kaže da prilikom rasprava o mekoj moći primarno treba imati na umu da se tu radi o sposobnosti privlačenja (persuazivni element) te da je za povećanje meke moći potrebno stvoriti ideologiju koja će biti sposobna privući. Dakle, kao što je i opisano ranije u tekstu, meka moć je oblik moći koji se stavlja u opreku tvrdoj moći (vojnoj i ekonomskoj), no te je pojmove ipak teško u potpunosti odvojiti. Primjerice, ako nekoj državi iz nekog razloga bude poljuljan imidž, to se može odraziti i na konkretnu vojnu i političku podršku drugih država i posljedično dovesti do slabljenja njezina utjecaja u svijetu (Skoko i Kovačić, 2009).

Meka moć, zbog prethodno opisanih poteškoća kod primjene tvrde moći, na neki način dobiva primat nad upotrebom tvrde moći i posljedično postaje primaran način ostvarivanja željenih ishoda na međunarodnom planu (Tuđman, 2013). Međutim, što kada se meka moć ne može projicirati općeprihvaćenim načinima? Prije svega potrebno je dati odgovor na pitanje koji su općeprihvaćeni načini širenja meke (ili bilo koje) moći. Kraj povijesti, kako kaže Francis Fukuyama (1989), zapravo je nastupio krajem ideoloških borbi iz kojih je kao apsolutni pobjednik izašla liberalna demokracija, a komunizam je pritom doživio svoj konačan slom. Globalizirani se svijet stoga promatra iz rakursa liberalne demokracije i ono što je njoj prihvatljivo smatra se općeprihvatljivim. Ipak, nisu sve države svijeta liberalne demokracije. Štoviše, Kina koja se profilirala kao glavni pretendent na mjesto vodeće svjetske sile, spada u poklonike one poražene ideologije. Pod sljedećim podnaslovom bit će detaljnije prikazano kako Kina doživljava i nastoji širiti svoju moć.

Osim meke i tvrde moći, moguća je i njihova kombinacija, čime se dolazi do pojma oštre moći. Iako kao pojam postoji od devetnaestog stoljeća, ponovno je zaživio u upotrebi političkih analitičara 2017. kada su je, u časopisu *Foreign Affairs*, Christopher Walker i Jessica Ludwig opisali kao niz agresivnih i subverzivnih politika autoritarnih vlada kojima projiciraju državnu moć u demokratskim zemljama. Pod pojmom oštra moć svrstali su one politike koje se ne može svrstati ni pod tvrdu ni pod meku moć. Projekcija oštre moći podrazumijeva postojanje dviju asimetričnih strana, državu vršitelja radnje i državu objekt radnje. Pritom država vršitelj radnje mora biti autoritarna država, a država objekt je najčešće demokratska država. Ta asimetrija dozvoljava državi vršitelju da cenzurom ili upotrebom manipulacija postupno narušava integritet i kredibilitet institucija države objekta. Opisani pristup omogućava državi vršitelju, tj. autoritarnim režimima ograničavanje slobodnog izražavanja te posljedično iskrivljenje političkog okruženja u demokracijama, istodobno onemogućavajući da država objekt uopće uđe u javni prostor države vršitelja. Time država vršitelj zapravo širi meku moć u državi objektu, stvarajući željenu sliku o sebi te istovremeno ne dozvoljavajući recipročne radnje države objekta na svom teritoriju.

3. Primjena tvrde, meke i oštre moći u globalnim geopolitičkim ambicijama Kine

Općenito govoreći, kao što je već spomenuto, meka moć dobila je primat nad tvrdom moći, no Kina usprkos prijekim pogledima, učestalim opomenama i diplomatskim notama Zapada, ali i njoj susjednih zemalja, ne odustaje od korištenja nekih taktika vezanih uz projekciju tvrde moći. Zorni primjer poimanja nužnosti upotrebe tvrde moći u bližoj povijesti Kine izjava je koju je Mao Zedong izrekao u kolovoza 1927. kada se odlučio usprotiviti Chiang Kai-sheku. Kako bi se iznio kontekst te izjave, potrebno je napomenuti da je od 1924. do 1927. KPK surađivao s Nacionalističkom strankom u zajedničkom pothvatu ujedinjenja Kine u sklopu Nacionalne revolucije. Međutim, nakon uspješno provedene revolucije, Chiang Kai-shek je počeo s progonom članova KPK-a. Mao Zedong mu se odlučio usprotiviti i poveo je ustanak protiv njega nazvan Jesenska žetva. Tada je, u kolovozu 1927., neposredno prije početka ustanka, rekao: „politička moć leži u cijevi pištolja.” Vođen tim motom ustanak je uspio, a Mao Zedong postao je čelni čovjek Kine. Recentniji primjer u prilog tome da Kina i danas koristi tvrdnu moć, samo na drugačiji način, može se vidjeti na primjeru politike Kine na području Južnokineskog mora. Kina, naime, svojata gotovo cijelo to područje, koje obuhvaća prostor od njezinih obala, duž cijele obale Vijetnama na zapadu, pa sve do Bruneja na jugu i Filipina na istoku. Ono što je omogućilo rast teritorijalnih aspiracija Kine je povlačenje Amerike iz Vijetnama, a još i više nestanak Sovjetskog saveza s geopolitičke scene. Tim je događajima stvoren vakuum moći na opisanom prostoru te je došlo do potrebe profiliranja novog hegemonu u toj regiji.

Kina koristi brojne taktike kako bi projicirala svoju moć, a najčešće su: taktika ribarenja u vodama koje joj pravno gledano ne pripadaju, taktika izgradnje umjetnih otoka i taktika okupacije. Taktiku okupacije, koja je klasičan način projekcije tvrde moći, Kina je počela primjenjivati još 1974. kada je okupirala Parcelsko otočje. Isto se djelovanje nastavilo i u zaljevu Subic i s otočjem Spratly. Na bjelodanu projekciju tvrde moći, Savez država Jugoistočne Azije (ASEAN), kao regionalna međunarodna organizacija, zatražio je 1992. od Kine da potpiše Deklaraciju o Južnokineskom moru ne bi li se tako novonastalo pitanje suvereniteta nad istoimenim područjem razriješilo „mirnim sredstvima, bez pribjegavanja sili” (Singh i Yammamoto, 2017). Ipak, Kina je već 1995. okupirala Mischief Reef koji, iako malen dimenzijama, ima veliku stratešku važnost, a nalazi se nadomak Filipina. Tim je aktom jasno pokazala da se ne namjerava držati Deklaracije. Otok je iskorišten za izgradnju komunikacijskog središta, a na njega je postavljena i protuzračna zaštita te tehnologija za radarski nadzor mora i neba. Bila je to samo uvertira u novu fazu koja je trajala od 2014. do kraja 2017. kada je Kina uložila milijarde dolara za izgradnju ukupno sedam umjetnih otoka u Južnokineskom moru. Neki od tih otoka udaljeni su više od 1 500 kilometara od kineske

obale, a namjena im nije do kraja razjašnjena. Pleše (2017) piše da se na jednom od tih otoka, koji Amerikanci nazivaju Fiery Cross, nalaze visokofrekventni radarski sustav i izgrađeni podzemni tuneli za koje se može samo nagađati da služe skladištenju streljiva, vode i goriva. Iako je kineski predsjednik Xi Jinping nekoliko puta rekao da te otoke Kina neće koristiti u vojne svrhe, izvještaji kažu da se na nekima grade zrakoplovne piste koje mogu služiti i za primanje bombardera (Chen Weiss, 2019). Izgradnjom umjetnih otoka Kina zapravo slijedi ono što je Mahan (1894), kao veliki zagovornik važnosti pomorske moći, tvrdio – da ključ sigurnosti nacije predstavlja kontrola ključnih pomorskih regija. Kontrola u tom kontekstu označava političku kontrolu i vojni pristup tom području. Za razumijevanje potrebe za kontrolom morskih područja ključan je ekonomski interes. Naime, trgovina je ta koja donosi prosperitet i bogatstvo državi, a pretežit dio trgovine obavlja se upravo pomorskim putem: prema UNCTAD-u, u 2018. pomorskim se putem prevozilo 80 % ukupne svjetske količine dobara, što je 70 % vrijednosti ukupne svjetske trgovine. Jasno je stoga da postoji jak interes da se stvori kružni sustav koncipiran na način da prihod od trgovine financira mornaricu, koja pak zauzvrat štiti trgovinu i time ekonomske interese države. Takva logika vidljiva je i u razmišljanjima Sun Tzua.

Sun Tzu, poznati vojni strateg i general, autor poznatog i vrlo vrijednog djela *Umijeće ratovanja*, iako je živio u petom stoljeću prije nove ere nastavlja inspirirati kinesku vojnu taktiku sve do današnjih dana (Shan i dr. 2009). Taktiku Tri rata 2003. je prihvatilo Središnje vojno povjerenstvo Centralnog komiteta Komunističke partije Kine s ciljem da se Kinu nametne kao aktera međunarodnih odnosa globalnog doseg a i utjecaja (Clarke, 2019). *Dezintegracijski rat* kao prvi od triju ima za cilj podčiniti neprijatelja bez borbe, a veza s naučavanjem Sun Tzua vidljiva je u odlomku iz 3. poglavlja *Umijeća ratovanja* pod nazivom *Pokoriti neprijatelja bez borbe vrhunska je vještina* (Tzu, 2009). *Neograničeni rat* drugi je tip ratovanja, a svoj temelj ima u istoimenoj knjizi Qiao Lianga i Wang Xiangsuia iz 1999. Primjetno je sljedeće, naime, definicija neograničenog ratovanja iz tradicionalne (korištenje oružane sile kako bi se neprijatelj prisilio da se podloži vlastitoj volji) promijenjena je u „korištenje svih sredstava, uključujući oružanu ili *neoružanu* silu, vojna i nevojna te ubojita i neubojita sredstva s ciljem prisiljavanja neprijatelja da pokornost” (Tzu, 2009). Značajna je Tzuova misao: „kako voda nema stalni oblik, tako ni u ratu nema stalnih uvjeta. Stoga se za onoga koji je u stanju izboriti pobjedu modificirajući svoju taktiku u skladu s neprijateljskom situacijom može reći da je božanski”, a misao koja prenosi srž njegovog djela je: „vojska izbjegava snagu i napada slabosti” (Tzu, 2009). Iz toga je vidljivo nastojanje Kine da militarizira sva polja svog djelovanja, bilo da se radi o ekonomiji, politici, kulturi, medijskom prostoru, a *neoružana* sila u tom kontekstu podrazumijeva trgovinski, financijski, ekološki rat i nove terorističke taktike. *Obavještajni rat* je treći tip ratovanja, a cilj je doći se važnih i osjetljivih informacija. Kina se često koristi

tim oblikom ratovanja, čemu u prilog govore učestale optužbe da provodi hakerske kampanje na svjetskoj razini. Zanimljiva se situacija desila na samitu o obrani između Kine i SAD-a u kolovozu 2013., kada je ministar obrane general Chang Wanquan odlučno odbacio sve optužbe da je Kina uključena u globalno hakiranje računala (The Economic Times, 2013), iako je dobro poznato da je Kina itekako aktivna na tom polju. U tom kontekstu uočljiva je još jedna primjena taktike koju je u svom djelu opisao Sun Tzu rečenicom: „kad si aktivan, glumi neaktivnost.” Općenito, posljednje poglavlje Tzuove *Umjetnosti ratovanja* bavi se špijunažom i raspravlja o važnosti obavještajnih informacija pa je jasno vidljiva veza između njegovog djela i tog oblika ratovanja.

Prividna neaktivnost Kine u kontekstu izravnih vojnih angažmana potaknula je neke autore da zagovaraju misao kako je Kina, iako vođena teorijom političkog realizma, prešla iz ofenzivno nastrojene države kakva je bila pod vodstvom Mao Zedonga u primarno defanzivnu realističku državu pod Deng Xiaopingom te kažu da je taj proces nepovratan (Ross i Feng, 2015). Ipak, sve vidljivije agresivno ponašanje Kine, osobito u posljednjih nekoliko godina, navodi neke analitičare da zagovaraju suprotne stavove i oni nastoje osvijestiti međunarodnu zajednicu u pogledu potrebe jasnog i odlučnog multilateralnog odgovora na takvo ponašanje (Ford i Gewirtz, 2020). Ilustrativno je i indikativno izvješće Russela i Bergera iz 2020. kojim se upozorava na još jednu opasnost – militarizaciju inicijative *Pojas i put* (engl. *Belt and Road*, BRI). Izvješće upozorava na mogućnost civilno-vojne fuzije BRI-ja. Svoje zaključke obrazlažu činjenicom da čak i prekomorska infrastruktura prema kineskim propisima mora biti izgrađena i zamišljena tako da zadovoljava vojne standarde. Isti ti propisi daju ovlasti kineskoj vojsci da vojne elementa, bilo da se radi o brodovlju, nekim vojnim objektima i slično, naručuje od tvrtki u kineskom vlasništvu. Time komercijalni karakter BRI-ja odgovara vojnom. Taktikom „prvo civilna, kasnije vojna funkcija” zapravo se nastoje postaviti temelji za vojnu uporabu takvih luka bez podizanja crvenih zastava.

Vezano uz širenje meke moći, dominantan i općeprihvaćen način širenja meke moći je kulturna razmjena, a Kina ga je nastojala slijediti što je primjerice vidljivo iz vremena kada je bila domaćin ljetnih Olimpijskih igara u Pekingu 2008. Sve oko organizacije igara moralo je biti savršeno odrađeno i bila je to prilika da se svijetom širi slika Kine kao uspješne, suvremene, kulturno osviještene države. Igre su postigle golem uspjeh, cijelom svijetu poslana je jasna poruka kineske moći. Nije suvišno napomenuti da je tada svijetom harala velika financijska kriza koja je imidž Kine samo dodatno ojačala. Meka moć Kine tada je naglo rasla i činilo se da Komunistička partija Kine pomalo popušta svoj stisak. Govorilo se o kineskoj povijesti, arhitekturi, prirodnoj ljepoti, kulturnom nasljeđu itd. Međutim, problem je bio upravo u tome da to o čemu se pričalo i zbog čega je meka moć Kine rasla nije bilo povezano s KPK-om, koja je željela da se Kina poistovjećuje s KPK-om i obrnuto, već je bilo potpuno nevezano uz njezin unutarnji politički poredak. KPK je i prije toga bio svjestan da je potrebno

stvoriti novo kulturno nasljeđe kako bi sebe poistovjetio s Kinom u očima drugih. Xi Jinping je 2014. rekao: „trebali bismo povećati meku moć Kine, dati dobru kinesku naraciju i bolje prenijeti kinesku poruku svijetu,” pozivajući na jače nacionalne napore za povezivanjem kineske popularnosti i dopadljivosti s njezinim meteorskim usponom (Barker, 2017). Ta je izjava samo potvrdila da se Kina bavi propagandom. Konfucijevi instituti koji su se proširili diljem svijeta kao deklariranu djelatnost imaju učenje kineskog jezika, a u suštini služe kao odličan alat za tzv. kulturno programiranje polaznika – širenje propagande KPK-a. Human Rights Watch (2019) predložio je kodeks ponašanja u 12 točaka čiji je cilj „odupiranje naporima kineske vlade da potkopa akademsku slobodu u inozemstvu.” Jedan od njih je odbacivanje Konfucijevih instituta, a neki su Konfucijevi instituti doista i zatvoreni, primjerice oni u Švedskoj. Danas bi se Konfucijevi instituti mogli smatrati kontraproduktivnima. Brojni su akademici upozoravali da su ti instituti uključeni u vršenje pritiska na sveučilišne uprave da slijede stavove Pekinga. Osim putem spomenutih instituta, Kina financira učenje kineskog jezika u brojnim školama u južnoj Africi čime zapravo vrši kulturnu kolonizaciju Afrike. Tijekom pandemije koja od 2020. hara svijetom vidljiva su daljnja nastojanja Kine da proširi svoju meku moć „diplomacijom maski” (Wong, 2020). Ta je taktika provedena prvenstveno slanjem velikih količina humanitarne pomoći poput medicinskih maski, dezinficijensa, respiratora i sličnog, a pomoć je stizala svugdje, u Europi primjerice od Srbije, Italije, Španjolske, sve do Francuske i Irske. Bilo je to nedvojbeno nastojanje Kine da stvori imidž odgovornog globalnog vođe, no i da zaštiti i ojača svoje ekonomske interese u Europi u sklopu BRI-ja. Doseg i utjecaj meke moći mnogo je širi od širenja kulturnog utjecaja te treba voditi računa i o ekonomiji meke moći, o čemu piše Daniele Carminati (2021), osobito kada je Kina u pitanju. No koja su točno kineska sredstva vršenja utjecaja? Nije mnogo vremena prošlo od slučajeva vezanih uz NBA i izjavu Johna Cena. Slučaj NBA je zapravo nastao iz jednog *tweeta* trenera Huston Rocketsa Daryla Moreyja u kojem je iskazao podršku prodemokratskim prosvjedima u Hong Kongu. Od njegovog su se *tweeta* vlasnici kluba odmah ogradili s pravom se bojeći reakcije Kine. Stvar je kulminirala žestokim kritikama navijača, sponzora i otkazivanjem emitiranja nekoliko utakmica NBA-a na Kineskoj središnjoj televiziji (CCTV-u). Da prohongkongške poruke nisu dobrodošle u očima Kine svjedoči i činjenica da su se nakon demonstracija u znak potpore prosvjedima u Hong Kongu, koje su se održale tijekom predsezonskih utakmica u SAD-u u kojima su sudjelovali i timovi Kineskoga košarkaškog saveza, otkazala brojna događanja u sklopu NBA Cares u Šangaju i ukinuta su sponzorstava NBA-u koja dolaze iz kontinentalne Kine (Perper, 2019). NBA se zbog navedenog našao u velikim problemima jer je potencijalno mogao izgubiti ogromno tržište – više od 640 milijuna kineskih gledatelja pratilo je NBA sezonu 2017./2018., izvijestio je CNBC. Trener Morey se ispričao, isto kao i NBA, napravljena je kontrola štete na svim razinama i Kina je umirena. Slična

se situacija dogodila kada je američki glumac John Cena prilikom predstavljanja filma tajvanskom emiteru TVBS-u rekao na mandarinskom kako je Tajvan prva zemlja koja može gledati film *F9 (Brzi i žestoki 9)*. Kina na Tajvan gleda kao na dio vlastita teritorija i oštro odbacuje svaku izjavu kojom se Tajvan naziva neovisnom državom, pa stoga Cenina izjava nije dobro prihvaćena u Kini. Imajući na umu da je Kina najveće svjetsko filmsko tržište, pod pritiskom financijske štete Cena se svojim obožavateljima ispričao putem Weibo računa te rekao da voli i poštuje Kineze. Ti primjeri jasno prikazuju kako Kina koristi svoju ekonomsku moć da širi svoje interese, ali i kako pritom koristi medijski eksponirane ličnosti. Vršanjem pritiska i ishodenjem isprika tih osoba Kina postiže dvostruki cilj, kao prvo pristupa širokoj javnosti uz minimalne troškove, a kao drugo šalje poruku da je u pravu.

Ekonomski utjecaj otvara vrata još jednom obliku moći koji Kina u posljednje vrijeme sve više koristi, oštroj moći. Spomenuti Konfucijevi instituti koriste se i u kontekstu širenja oštremoći i pritom predstavljaju djelotvorno sredstvo zahvaljujući svojoj netransparentnosti (statut Konfucijevih instituta, koji je pronađen na mrežnoj stranici Hanbana, ukazuje na to da se u prostorijama Instituta primjenjuju kineski zakoni). Institutima se nastoji utjecati na lokalna sveučilišta koja predstavljaju ključni element izgradnje akademske zajednice, zatim na sferu izdavaštva i, kao što je opisano gore u tekstu, kulturu zajednice. Svi navedeni elementi utječu na to kako ljudi u demokratskim sustavima doživljavaju i tumače svijet oko sebe. Walker (2019) ističe da je glavni cilj koji se time želi postići zapravo ograničavanje ili prešućivanje javne rasprave o postupcima kineske strane. Kao taktike koje Kina pritom koristi navodi cenzuru izdavaštva, manipuliranje medijima, korištenje tehnologije i takozvanog korozivnog kapitala. Utjecaj na izdavaštvo vidljiv je na primjeru Cambridge University Pressa (CUP) iz 2017. kada je uklonjeno nekoliko stotina članaka s kineske mrežne stranice koja je bila *host* za *China Quarterly*. Taj je kontroverzni korak napravljen nakon što je Opća uprava za tisak i publikacije Kine zaprijetila da će sve časopise koje je objavio CUP učiniti nedostupnima u Kini. Druga je taktika manipuliranje medijima, a ključni pojam koji ovdje treba navesti jest informacijski suverenitet. Tim se pojmom označava državna kontrola nad medijima i internetom u vlastitim granicama. Treća taktika obuhvaća korištenje tehnologije, a kao jedan od zornijih primjera može poslužiti *The Great Firewall* kojim Kina svima koji se nalaze unutar njezinih granica ograničava mogućnosti korištenja interneta, ujedno onemogućavajući vanjskom svijetu pristup Kini. Asimetričnost političkih sustava predstavlja ključni element oštremoći, pri čemu su autoritarni sustavi u boljoj poziciji u odnosu na demokratske jer gore opisanim taktikama ograničavaju slobodno izražavanje i pristup informacijama, a istovremeno plasiranjem informacija manipuliraju ciljanom publikom šireći tako utjecaj na političke procese u demokracijama. U isti mah iz istih razloga ne dopuštaju da demokracije uzvrate recipročnim odgovorom štiteći time svoju zemlju od vanjskog

utjecaja. Kineska se vanjska politika posljednjih godina sve više koristi tim aspektom moći, ponajviše iskorištavajući svoju ekonomsku moć. Izraz korozivni kapital označava netransparentno i neodgovorno financiranje kojem nije u interesu tržište već (u slučaju Kine) utjecaj na javnu politiku i politički interes općenito. Novo izvješće Srednjoeuropskog instituta za azijske studije (Šimalčík, 2021) skreće pozornost na to kako Kina koristi korozivni kapital da utječe na kreiranje politike u dvjema zemljama Europske unije – Češkoj i Slovačkoj. U izvješću je objašnjeno kako je Kina koristeći se tvrtkom CEFC China Energy ubacila velike količine novca u te zemlje. Svojim investicijama CEFC je postao manjinski dioničar u češko-slovačkoj financijskoj grupi J&T Finance, čime mu je omogućen pristup i utjecaj na druge industrije i visokorangirane političare. Osim toga i prethodno opisanog utjecaja na akademsku zajednicu, Kina je svoj fokus stavila i na medije. Ulaganjem u razne češke i slovačke medije, uspjela je suzbiti negativnu medijsku pokrivenost, a istovremeno je ishodila objavljivanje priloga u kojima je predstavljena u pozitivnom kontekstu.

Kineske se taktike moći prilagođavaju, a u službi su njezinih nezasitnih ekonomskih interesa. To je posve očekivano ako se uzme u obzir to da je Kina jedno od najvećih svjetskih tržišta te da je druga (a po nekim pokazateljima i prva) ekonomija svijeta.

4. Zaključak

Metamorfoza moći neprekidni je proces te se pojavni oblici moći mijenjaju kako se mijenjaju interesi država. Ono što pokreće tu transformaciju u globaliziranom, međuovisnom svijetu je ekonomski interes. Primjer Kine razmotren je zbog specifičnosti vezanih uz njezin politički sustav, kao i zbog njezinog globalnog geopolitičkog statusa. Kina koristi postojeće oblike moći te razvija nove. Tako i danas koristi taktike projiciranja tvrde moći, što je jasno vidljivo na primjeru događanja u Južnokineskom moru. Taktikom Tri rata nastalom na učenjima Sun Tzua, Kina kombinira elemente tvrde moći s elementima meke moći te posredstvom moderne tehnologije i golemih ekonomskih sredstava kojima barata, stvara novi oblik moći kojim širi svoj utjecaj, oštru moć. Kad je riječ o širenju meke moći, problematika proizlazi iz njezina autoritarnog sustava političkog i društvenog uređenja. KPK je preuzeo ideološko vodstvo na svim poljima kulture, povećalo se ograničavanje slobode medija s ciljem nadzora i utjecaja na oblikovanje mišljenja, stoga svaki sadržaj koji se želi plasirati u javnost mora proći kroz prizmu propagandnih vlasti. Time, zapravo, ograničenje s kojim se Kina susreće postaje strukturno, ugrađeno u prirodu političkog sustava. U tome leži kineski problem – meka moć mora služiti partijskoj naraciji. Autori smatraju da je u tom kontekstu ispravna tvrdnja Josepha Nyea „najbolja propaganda nije propaganda.” Budući da KPK nema vlastito kulturno nasljeđe koje je neophodno za širenje meke

moći, a odbacuje staro i iz razloga jer tvrda moć više nije dozvoljena u primjeni (barem ne u onom klasičnom smislu), oštra moć je jedino što Kini ostaje na raspolaganju. Upravo oštra moć omogućava Kini da iskoristi svoj autoritarni politički ustroj, koji je, kao što je prethodno navedeno, ograničavajući faktor širenja meke moći. Iskorištavanje asimetričnosti političkih sustava u doba globalizacije i težnje država za stalnim ekonomskim rastom, omogućuje Kini uspješno širenje utjecaja. Pritom, koristeći svoje bogatstvo, ona veže države za sebe usput potkopavajući političke sustave s ciljem destabilizacije vlasti, čime dodatno povećava svoj politički utjecaj u svijetu. Ekonomski interes, osim što je pokretač širenja moći, zamašnjak je transformacije samih oblika moći. To je vidljivo na primjeru djelovanja Kine, osobito dubljim uvidom u globalni projekt koji je pokrenula, pod nazivom *Pojas i put* (BRI). BRI jasno objedinjuje sve aspekte moći pod zajedničkim nazivnikom – ekonomskim interesima i zorno prikazuje koje načine Kina koristi u svojim nastojanjima da proširiti svoj utjecaj. Thomas Hobbes u svom *Levijatanu*, kako bi ilustrativno prikazao savršenu vladu na primjeru Commonwealtha, suverena prikazuje kao gigantsku ljudsku formu koja nadgleda svoj teritorij, a njegovo tijelo doslovno i figurativno čine tijela njegovih podanika (potpisnika Rousseauovog društvenog ugovora). Na dnu slike s lijeve i desne strane prikazani su izvori moći suverena, lijevo crkvena, a desno svjetovna vlast. Sam suveren u desnoj ruci drži mač (simbol svjetovne vlasti), a u lijevoj biskupski štap (simbol crkvene vlasti). Ukoliko bi se Hobbesovog Levijatana pokušalo ilustrativno prikazati danas, koristeći primjer Kine, mogao bi izgledati ovako: Levijatanovo tijelo bilo bi sastavljeno od država koje je Kina privukla i vezala za sebe, no ne društvenim ugovorom već ekonomskim interesima ili destabilizirala njihove političke poretke. Glava suverena bila bi KPK, a teritorij nad kojim se uzvisuje ne bi bio samo teritorij države, već cijeli svijet. U desnoj ruci taj bi suveren držao remen (kao simbol BRI-ja kojom Kina projicira tvrdu i meku moć u svijetu), a u lijevoj buzdovan (simbol projekcije oštrem i tvrde moći). Ilustrativno prikazana kao Levijatan ili ne, Kina doista, pogonjena svojim ekonomskim interesima, transformira oblike moći i time uspijeva u svom naumu da poveća svoj globalni utjecaj, no ostaje otvoreno pitanje – do kuda i do kad?

Literatura

1. Barker, T. (2017). The Real Source of China's Soft Power. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2017/11/the-real-source-of-chinas-soft-power/>. 10. studenog 2021.
2. Carminati, D. (2021). The economics of softpower: reliance on economic resources and instrumentality in economic gains. *Economic and Political Studies*. <https://doi.org/10.1080/20954816.2020.1865620>. 10. studenog 2021.
3. Clarke, M. (2019). China's Application of the 'Three Warfares' in the South China Sea and Xinjiang. *Orbis*, 63 (2). https://nsc.crawford.anu.edu.au/sites/default/files/publication/nsc_crawford_anu_edu_au/2019-05/chinas_app_of_the_3_warfares_in_xj_and_scs.pdf. 17. studenog 2021.
4. Ford, L. W. i Gewirtz, J. (2020). China's Post-Coronavirus Aggression Is Reshaping Asia. *Foreign Policy*. <https://foreignpolicy.com/2020/06/18/china-india-aggression-asia-alliances/>. 19. studenog 2021.
5. Fukuyama, F. (1989). The End of History? *The National Interest*, 16: 3–18.
6. Hobbes, T. (1968). *Leviathan*. Baltimore: Penguin Books.
7. HRW (2019). *China: Government Threats to Academic Freedom Abroad*. <https://www.hrw.org/news/2019/03/21/china-government-threats-academic-freedom-abroad>. 20. studenog 2021.
8. Lapaš, D. (2016). Pravo na upotrebu sile u suvremenom međunarodnom pravu. *Filozofska istraživanja*, 36 (4): 659–678. <https://doi.org/10.21464/fi36403>. 3. studenog 2021.
9. Liang, Q. i Xiangsui W. (1999). *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House. <https://www.c4i.org/unrestricted.pdf>. 17. studenog 2021.
10. Mahan, A. T. (1894). *The influence of sea power upon history, 1660–1783* (6). Boston: Little, Brown, and company.
11. Nye, J. S. (2014). The Information Revolution and Power. *Current History*, 113 (759): 19–22.
12. Nye, J. S. Jr. (2004). *Soft Power: The Means to Success in World Politics*. Jackson (TN). https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_Joseph_S_Nye_Jr. 2. studenog 2021.
13. Perper, R. (2019). *China and the NBA are coming to blows over a pro-Hong Kong tweet. Here's why*. <https://www.businessinsider.com/nba-china-feud-timeline-daryl-morey-tweet-hong-kong-protests-2019-10?r=US&IR=T#several-of-the-rockets-sponsors-and-partners-announced-that-they-would-no-longer-broadcast-games-4>. 3. prosinca 2021.
14. Pleše, M. (2017). Sjećate li se onog umjetnog otoka koji Kina opsesivno gradi? E pa, sad ih ima već sedam. *Telegram*. <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/sjecate-li-se-onog-umjetnog-otoka-koji-kina-opsesivno-gradi-e-pa-sad-ih-ima-vec-sedam/>. 8. studenog 2021.
15. Ross, R. i Feng, Z. (2015). *China's Ascent Power, Security, and the Future of International Politics*. Cornell University Press. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.7591/9780801456992/html>. 3. prosinca 2021.
16. Russel, D. R. i Berger B. H. (2020). *Report: Weaponizing the Belt and Road Initiative*. Asia Society Policy Institute. https://asiasociety.org/sites/default/files/202009/Weaponizing%20the%20Belt%20and%20Road%20Initiative_0.pdf. 27. studenog 2021.
17. Shan, L. i dr. (2009). Military principles of chinese origin to improve competitiveness. *Organization, technology and management in construction: An international journal*. <https://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB16218.pdf>. 18. studenog 2021.

18. Singh, S. i Yamamoto, L. (2017). China's artificial islands in the south China sea: Geopolitics versus rule of law. *Revista De Direito Econômico E Socioambiental*, 8 (1): 4. <https://doi.org/10.7213/rev.dir.econ.soc.v8i1.7451>. 8. studenog 2021.
19. Šimalčik, M. (2021). Oligarchs and Party Folks: Chinese Corrosive Capital in Slovakia and Czechia. *Central European Institute of Asian Studies* (CEIAS). <https://ceias.eu/wp-content/uploads/2021/07/Oligarchs-and-Party-Folks.pdf>. 21. prosinca 2021,
20. The Economic Times (2013). *China's People's Liberation Army likely source of over 100 hacking attacks globally*. https://economictimes.indiatimes.com//tech/internet/chinas-peoples-liberation-army-likely-source-of-over-100-hacking-attacks-globally/articleshow/19125453.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst. 17. studenog 2021.
21. Tuđman, M. (2013). Izvještajne službe i meka moć. *National security and the future*, 14 (1): 9–22. <https://hrcak.srce.hr/125622>. 7. studenog 2021.
22. Tzu, S. (2009). *Umijeće ratovanja*. Zagreb: Mozaik knjiga.
23. Walker, C. (2019). China's foreign influence and sharp power strategy to shape and influence democratic institutions. *National Endowment for Democracy*. <https://www.ned.org/chinas-foreign-influence-and-sharp-power-strategyto-shape-and-influence-democratic-institutions/>. 11. studenog 2021.
24. Walker, C. i Ludwig J. (2017). The Meaning of Sharp Power: How Authoritarian States Project Influence. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power>. 11. studenog 2021.
25. Weiss, J. C. (2019). A world safe for autocracy: China's rise and the future of global politics. 98 *Foreign Aff*. 92. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2019-06-11/world-safe-autocracy>. 1. prosinca 2021.
26. Wong, B. (2020). China's Mask Diplomacy. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2020/03/chinas-mask-diplomacy/>. 23. studenog 2021.

Metamorphosis of power in international relations – China and economic interest

Abstract

The aim of this paper is to analyse the types of power in international relations and to determine how these types change over time depending on external influences, based on the example of China. Furthermore, this paper aims to show how China uses certain types of power as an authoritarian political system led by the Communist Party of China, as well as to gain insight and explain why China relies on the use of sharp power and how everything is connected through a common denominator – economic interest. Authors also analyse if the political structure of China itself and the political structure of the West are China's advantage or disadvantage in terms of projecting its power (in any form) and, consequently, how that affects the global distribution of power. To this end, the paper gives an overview of the main types of power: hard, soft and sharp power, and gives an overview of typical power expanding strategies of China, with an emphasis on soft and sharp power. As an authoritarian state built on socialism with Chinese characteristics, China has been rapidly growing and developing over the last decades, with the economy becoming the main tool and goal of its actions. On the international scale, China is clearly expressing its ambitions and tendencies to take over the role of a leading geopolitical power. Its aim is to develop further by utilizing innovative ways of projecting its power using globalization, traditional elements (e.g. Sun Tzu's war strategy) and taking advantage of the asymmetry of political systems. Combined, these efforts open the door to redistribution of global geopolitical power.

Keywords: hard power, soft power, sharp power, power transformation, China, economic interest